HET NIEUWE THEATER

Vindingrijk, maar weinig inkomsten

De theaterbranche krijgt rake klappen door de coronacrisis. Ook nu de deuren na de lockdown langzaam weer opengaan. Hoe innoveert de sector in een poging om te overleven?

Thomas de Heide

Geen pijlen, kruizen of stippen die de weg wijzen. Of borden met daarop 'samen tegen corona'. Afgezien van een kort checkgesprek bij aankomst lijkt het coronavirus bij TapasTheater ver weg. 'Als je een avond uit bent wil je even niet met corona worden geconfronteerd', verklaart oprichter Tessa Harmsen.

Ze startte twee jaar geleden in Amsterdam dit kleinschalige en vernieuwende theaterinitiatief met plek voor 65 personen. Iedere avond worden korte voorstellingen van twintig minuten meermaals opgevoerd. Alles gaat volgens het ondemandprincipe van Netflix: bezoekers bepalen zelf hoe laat ze komen, hoeveel shows ze zien en wanneer ze eten.

Toen podia op 1 juni weer hun deuren mochten openen kon TapasTheater meteen van start. De destijds geldende regel van maximaal dertig bezoekers stelde Harmsen in staat om precies quitte te spelen. Dit in tegenstelling tot schouwburgen, die toen nog veelal dicht bleven. Een avond bij TapasTheater kost momenteel minimaal €37,50.

De toekomst van theater ligt volgens haar dan ook in kleinschaligheid en flexibiliteit. Harmsen werkt alleen met zzp'ers en kon daardoor de uitgaven tijdens de lockdown minimaal houden. Worden er geen voorstellingen opgevoerd, dan heeft ze geen kosten, afgezien van pandhuur.

Bij grote producenten is dat anders. Zij kijken een theaterseizoen vooruit, hebben grote casts en maken veel kosten, voor onder meer decorbouw en marketing.

Stage Entertainment, de grootste musicalproducent van Nederland, loopt volgens eigen cijfers €50 mln mis aan kaartverkoop en organisatieadviesbureau Berenschot berekende dat de bij brancheverenigingen voor podia (VSCD) aangesloten 128 locaties, waaronder het Chassé Theater in Breda en Theater Orpheus in Apeldoorn, dit jaar uitkomen op een verlies van minstens €55 mln.

De gevolgen zijn enorm, aldus Boris van der Ham, voorzitter van de Vereniging Vrije Theater Producenten (VVTP). 'Kun je als producent je voorstelling niet opvoeren, dan kun je de investeringen in dure decors en marketing ook niet terugverdienen en is er geen budget voor nieuwe producties.' Het resultaat is volgens Van der Ham een verzwakking van het aanbod na de zomer.

Daarnaast verwacht hij dat producenten zullen omvallen. 'Een aantal hebben al maatregelen genomen en mensen in vaste dienst ontslagen. Anders waren ze al failliet geweest.' Opvallend genoeg bedreigen ook deze ontslagen volgens Van der Ham de toekomst van theaterbedrijven. 'De ontslagen vielen vooral onder de mensen die nieuwe voorstellingen ontwikkelen. Hen heb je nodig om als producent op de lange termijn te kunnen functioneren.'

Musicalproducent Stage Entertainment vreest niet voor het voortbestaan. Het bedrijf heeft volgens Albert Verlinde, algemeen directeur van de Nederlandse tak, winstgevende jaren achter de rug en kan voorlopig gebruikmaken van reserves. Hij houdt vast aan het brengen van grote shows. 'Je moet bij de kern van je business blijven. Mensen verwachten bij ons een ervaring die ze niet meer vergeten. Dan zet je niet één speler met een piano op het toneel.' De emotie is volgens Verlinde dubbel zo groot als je met een beperkt aantal mensen in de zaal wordt

6

THEATER DEZE ZOMER

- Het initiatief Theater in je Huiskamer brengt theater aan huis. Acteur Marcel Hensema en actrices Rosa da Silva en Oda Spelbos kunnen afzonderlijk geboekt worden voor een solovoorstelling. Die spelen ze bij je in de woonkamer of in je keuken of tuin.

- Openluchttheater Caprera in Bloemendaal programmeert voorstellingen voor maximaal 250 personen van circa een uur, zodat er meerdere keren op een avond kan worden gespeeld. Zo geven de broers Lucas en Arthur Jussen pianoconcerten en speelt Gijs Scholten van Aschat met vriend en flamencogitarist Eric Vaarzon Morel de show 'Duende'.

- Musicalactrice Willemijn Verkaik ontwikkelde tijdens de lockdown de show 'And now ...', waarin ze vertelt over vooruitkijken, plannen maken en je ontwikkelen. Verkaik speelde eerder de hoofdrol in de musical 'Wicked'. Haar nieuwe soloconcert voert ze tot en met 25 juli op in het DeLaMar Theater in Amsterdam.

Zo zag Koninklijk Theater Carré in Amsterdam er nog niet eerder uit. Het heeft zijn piste ingericht als sfeervolle woonkamer vol planten en bankjes.

FOTO: NATHAN REINDS

Albert Verlinde
Stage Entertainment
FOTO: ROY BEUSKER

‘JE MOET BIJ DE KERN VAN JE BUSINESS BLIJVEN. MENSEN VERWACHTEN BIJ ONS EEN ERVARING DIE ZE NIET MEER VERGETEN. DAN ZET JE NIET ÉÉN SPELER MET EEN PIANO OP HET TONEEL’

4

getrakteerd op iets groots.

Op dit moment liggen alle musicals van Stage Entertainment nog stil. Er wordt gekeken of het mogelijk is weer op te starten, maar dat kan volgens Verlinde pas zodra minimaal een derde van het normale aantal bezoekers kan plaatsnemen in de zaal. Bij minder toeschouwers komt de producent niet uit de kosten.

DRIEGANGENDINER OP TONEEL

Bij theaters zijn de eerste aanpassingen al zichtbaar. Zo duren de voorstellingen bij het Wilminktheater in Enschede momenteel een uur zodat op één avond shows twee keer kunnen worden gespeeld. Festivals in Amersfoort die deze zomer zijn geannuleerd vanwege de coronamaatregelen krijgen bij theater Flint toch een podium. De festivalorganisaties brengen een intiem programma op het theaterterras.

Verder heeft Carré, in Amsterdam, de piste ingericht als sfeervolle woonkamer met brede stoelen, bankjes en planten. Bezoekers komen daar niet gelijktijdig binnen, maar op een toegewezen tijdstip. Bij Theater de Veste in Alkmaar vonden recentelijk driegangendiners op het toneel plaats voor een select aantal gasten. Tussen de gangen door traden muzikanten op.

Het biedt de artiesten weinig inkomsten, de theaters zelf verdienen er niets aan. Want ondanks het opheffen van bezoekerslimieten kunnen de meeste theaters bij de anderhalvemeterregel niet meer dan 20% van hun gewone aantal bezoekers verwelkomen. Dat is volgens de branchevereniging van podia (VSCD) te weinig om de coronacrisis te overleven.

En dan komen er nog eventuele verbouwingskosten om de hoek kijken. Volgens de VSCD kunnen bezoekers in een aantal oude schouwburgen door kruip-door-sluip-doorroutes, smalle trappen en weinig toiletten bij grotere aantallen lastig anderhalve meter afstand houden.

De branchevereniging ziet dat de klappen bij zowel kleine, middelgrote als grote theaters vallen. Reorganisaties lijken volgens de VSCD onvermijdelijk. Veel theaters hopen dat gemeenten de huisvestingskosten willen kwijtschelden om het leed enigszins te verzachten.

Om meer publiek te ontvangen kunnen samenwerkingen met grotere locaties uitkomst bieden. Theater aan de Parade en de Brabanthallen, in ’s-Hertogenbosch, hebben bijvoorbeeld de handen ineengeslagen. In het evenementencomplex is een theateropstelling neergezet met voldoende afstand en plek voor zo’n 1.000 bezoekers. Dat zijn er 100 meer dan het theater normaal ontvangt. Per september voert het theater zijn voorstellingen op in de Brabanthallen en gaat de oorspronkelijke locatie dicht. Dat laatste was al de bedoeling, omdat op dezelfde plek een nieuw theater zal worden gebouwd.

PODCASTS EN MASTERCLASSES

Vernieuwend bezig zijn theaterfestival Oerol en Holland Festival. De fysieke edities op Terschelling en in Amsterdam gingen niet door. In plaats daarvan kwamen ze met een onlineprogrammering. Holland Festival bouwde zijn website om tot een digitaal podium met onder meer podcasts, videoclips, (na)gesprekken en masterclasses.

Die toegankelijke digitale proeftuin leverde Holland Festival, het grootste internationale podiumkunstenfestival van Nederland, en Oerol naar eigen zeggen een nieuw, groot en jonger publiek op. Oerol voorzag het onlineprogramma van ondertiteling en een gebarentolk. ‘Daarmee bereikten we mensen die anders niet naar ons zouden komen’, aldus Oerol-directeur Siart Smit.

De Oerol-site noteerde tijdens deze online-editie 90.000 unieke bezoekers, van wie 50.000 de site nog niet eerder hadden bezocht. Zij bekeken samen 290.000 maal een pagina. De bijbehorende video’s op YouTube werden in totaal 210.000 keer bekeken. Ter vergelijking: de fysieke editie trekt doorgaans 50.000 mensen. Van hen was vorig jaar 7% nieuw.

Onlinetheater heeft wel een uitdaging,

BUITENOPTREDENS

- Voorstellingen spelen in de buitenlucht lijkt al snel de oplossing in coronatijd, maar het Nederlandse weer laat zich vaak lastig voorspellen en alleen de zomermaanden lenen zich ervoor. Bovendien moet je een voorstelling afstemmen op de omgeving en is locatietheater duur, weet Oerol-directeur Siart Smit. ‘Maar het publiek loopt er warm voor als de ervaring en omgeving bijzonder zijn.’
- Een geslaagd voorbeeld was Stage Entertainments concertversie van de musical ‘Elisabeth’ in 2018. Het podium stond in de tuin van Paleis Soestdijk met het paleis als decor.

TapasTheater programmeert meerdere korte shows en werkt on demand. Bezoekers bepalen zelf hoe laat ze komen, hoeveel shows ze zien en wanneer ze eten.
FOTO: MARCELLA WISBRUN

Tessa Harmsen
TapasTheater
FOTO: LISETTE ZEEGERS

‘OMGEKEERD ZORGEN ZE OOK GOED VOOR ONS: DE BEREIDHEID IS GROOT OM EEN EXTRA DRANKJE OF TAARTJE TE BESTELLEN. HET PUBLIEK HEEFT ONS NIET IN DE STEEK GELATEN’

vertelt Siart Smit. Het vergt meer discipline dan het bezoeken van een voorstelling in een zaal, waar je bent afgeschermd voor prikkels van buitenaf. Volgens Smit gaat het mis als mensen een onlineprogramma vergelijken met regulier theater. ‘Je moet het niet als vervanging zien, maar als verrijking. Onlinetheater is een nieuw medium.’

Er wordt dus volop geëxperimenteerd en dat betekent ook dat er zaken beter kunnen. Het online-Oerol-programma was volgens Smit te uitgebreid en het digitale café met als idee dat mensen thuis via een stream zouden dansen werd niet swingend.

Smit meent dat onlinetheater ook commercieel gezien interessant is. Hoewel bijna alle programmaonderdelen nu gratis online stonden, waren er volgens hem veel websitebezoekers bereid om een lidmaatschap af te sluiten en zo het festival financieel te steunen.

Oerol en het Holland Festival bekijken of ze deze nieuwe vormen in hun komende edities terug laten komen. Oerol overweegt verder een onlinebetaalmuur en variëteit in ticketprijzen. In de toekomst betalen onlinefestivalbezoekers een lagere prijs dan de gasten op het eiland.

Als Stage Entertainment zijn zalen weer opent zal het voorlopig de ticketprijzen hetzelfde houden, om mensen aan te moedigen naar het theater te komen. ‘We willen de barrière niet groter maken door de prijs op te voeren’, zegt Verlinde. ‘Al zal iedereen het begrijpen als er uiteindelijk wat bovenop komt.’

Tijdens de lockdown stak de musicalproducent veel tijd in digitaal contact om het genre levend te houden onder zijn bezoekers. Artiesten traden vanuit hun eigen huis op en het bedrijf bood online gratis musicalregistraties aan. In die periode vroegen bezoekers nauwelijks hun geld terug wegens afgelaste voorstellingen, maar accepteerden een voucher voor de toekomst.

Als die mensen straks een musical bezoeken in een van de Stage Entertainment-theaters zijn er een aantal aanpassingen om te voorkomen dat het publiek onnodig door het gebouw rondloopt. Bij binnenkomst melden borden de tijdsduur van de afzonderlijke onderdelen van de voorstelling en dan weten gasten precies wanneer het pauze is.

Deze pauzes duren straks nog maar vijftien minuten, vertelt Verlinde, zodat de meeste mensen op hun stoel blijven zitten. Toch even naar de bar voor een drankje? Dat zit er niet in. Het musicalbedrijf vraagt je van tevoren wat je wilt drinken of eten. Dat geef je online door en bij aanvang staat jouw bestelling klaar onder je stoel.

Op het toneel verandert er voor de toeschouwers vrijwel niets. De cast treedt op zoals voorheen nu acteurs onderling geen anderhalve meter afstand meer hoeven te houden, behalve als er wordt gezongen.

Terug naar TapasTheater. Hoe reageren mensen op het anderhalvemetertheater? Volgens Harmsen zijn bezoekers bij aankomst even afwachtend. ‘Maar je ziet dat ze kunnen genieten als ze merken dat we goed over hun veiligheid hebben nagedacht. Omgekeerd zorgen ze ook goed voor ons: de bereidheid is groot om een extra drankje of taartje te bestellen. Het publiek heeft ons niet in de steek gelaten.’